

ЖЕНИТБА

В миналото, а някъде и днес е бил разпространен обичаят родителите да решават кога и за кого ще се ожени (омъжи) детето им. Понякога се е случвало дори младоженците да не се познават помежду си, но е била достатъчна думата на родителите за да се създаде новото семейство.

Причините за този обичай са били много. Най-важната е, че децата са били женени твърде млади: 14-15 г. за момичето и 15-16 г. за момчето. Смятало се е, че на тази ранна възраст те не могат да преценят кое е най-добро за тях в живота и кое момиче (момче) е най-подходящо за съпруга (съпруг). Затова родителите - по-стари и по-мъдри - са вземали това решение вместо децата.

Тъй като в миналото, а и днес, ромските деца от рано са започвали да помагат на родителите си, на 13-14-годишна възраст ромското момче вече е владеело изцяло традиционния занаят, а ромското момиче е било съвършена домакиня. Т. е. те вече са били подготвени за всичко, което е изисквал тогавашния скромнен начин на живот и са могли да създадат собствено семейство. Към това прибавете, че в миналото повечето деца са ходели на училище само до 11-12-годишна възраст (или дори изобщо не са ходели на училище) и ще разберете защо след 14-15-годишна възраст всяко ромско дете е било смятано за голям човек - мъж или жена за женене.

Днес обичаят родителите да създават семейството на своите деца и обичаят децата да бъдат женени (омъжвани) на 14-15 години се среща по-рядко, но все още го има.

Какъв е обичаят?

Инициативата да се създаде ново семейство е идвала от родителите на момчето. Те са харесвали невяста за своя син и са отивали при нейните родители, за да искат ръката ѝ. Ромите са ценели няколко неща в младото момиче. Първо, тя трябвало да притежава добри домакински умения: да е работна, да може да готви и шета, да умее да се грижи за малки деца. Затова още от най-ранна възраст родителите възпитавали тези качества в дъщерите си. На 11-12 години ромските момичета умеели да замесят и опекат хляб, да гледат сами по-малките си братя и сестри, да готвят и чистят в отсъствието на родителите си. При някои роми към тези качества се добавяли и професионални умения в традиционния занаят. Например копанарите държали много на това младото момиче да умее да изработва дървени лъжици и вретена, както и да знае да ги продава изгодно.

Друго качество, което се ценяло високо в ромското момиче, било то да се отнася с уважение към своите родители и изобщо към по-възрастните. Това било гаранция, че с не по-малко уважение момичето ще се отнася към

свекъра и свекървата си. Ромите държали и на красотата на бъдещата си невеста. Често те били готови да заплатят много висока зестра (бабаак) за красива снаха.

Особено много ромите държали на честта на момата. Тя трябвало да бъде запазена за своя съпруг и за първата брачна нощ. В противен случай можело никога да не я поискат или да бъде върната обратно на родителите ѝ. А името ѝ бивало опозорено завинаги.

Качествата, които се ценели в момчето, били то да е работно и да владее добре традиционния занаят. Още от най-ранна възраст ромските момчета помагали на бащите си и затова на 13-14 г. младият ром можел да работи напълно самостоятелно.

Родителите на момичето държали и на още нещо - името на момчето и семейството му да се ползва с уважение. Никой баща не искал да изпрати дъщеря си в семейство на прахосници и пияници.

Част от посочените по-горе качества днес не се ценят толкова много или са се изменили. Например доброто владение на традиционния занаят вече не е най-важно. Но продължават да се ценят трудолюбието, доброто име, предприемаческият усет, уважението към възрастните и т. н.

СВАТОСВАНЕТО

В миналото един от задължителните и най-тачени сватбени обичаи на ромите е бил сватосването. При някои групи той е запазен и днес.

След като родителите на момчето харесат някое момиче за снаха, те отиват в дома на родителите ѝ, за да искат тяхното съгласие. Разбира се, първо изпращат тайно пратеник. Той трябва да разбере едно единствено нещо - смятат ли родителите на момата, че тя вече е за женене и готови ли са да приемат гости за сватосване.

Ако бащата на момичето откаже, той прави това с учтиви думи и не казва на никой съсед или роднина. Това се прави, за да се запази честта на бащата на момчето. Ако пък се съгласи, той се подготвя в уречения ден да му дойдат гости - сватове.

Родителите на момчето пристигат с много подаръци за цялото семейство на бъдещата булка. Често носят и богато украсено шише с ракия. На него се връзва красива червена или шарена забрадка - символ на това, че се идва за булка.

Момичето приготвя кафе, баклава и други сладкиши за гостите. В миналото често тя е трябвало да омеси и опече хляб - за да видят свекърът и свекървата какво може бъдещата им снаха.

След като се убедят в уменията на момичето, родителите се уговарят кога, къде и при какви условия ще се направят годежът и сватбата. Първото

нещо, което уговарят родителите е зестрата, която трябва да се даде за булката. На много места и сега съществува. Тази зестра се нарича „бабаак“, „баба-акъ“ или „ба- ба-хакъ“. Бабаакът се заплаща на бащата на момичето, защото той е отгледал и възпитал дъщеря си, а сега тя ще отиде в друга къща.

При калдарашите, тракийските калайджии и бургуджиите зестрата е била (и до ден днешен е) *основно в златни монети и пари, като се е смятало за престижно да се плати колкото е възможно по-голяма сума.* Тези ромски групи продължават *традицията да се заплаща зестра за булката и в наши дни.*

При повечето роми бабаакът е бил свързан с моминството - т. е. сумата се е плащала само ако булката е била мома и младоженецът е нейният пръв мъж в живота. Ако това условие не е изпълнено, бащата на момичето връщал половината или дори цялата сума. Това също се уточнявало на сватосването.

Другото нещо, което се уточнявало били датите за годеж и за сватба. Сватовете се договаряли за най-малките подробности, като това каква музика ще свири, кои ще са готвачите и т. н.

Е/ Пхенибя - **Поговорки:**

Бипокинди бори най бори - Неплатена снаха не е снаха
Нашалди бори най бори - Открадната снаха не е снаха

ГОДЕЖЪТ (НИШАНЪТ)

Много скоро след сватосването се провеждал годеж (нишан), за да разберат всички, че се създава ново семейство. В много случаи годежът е по-важен дори от сватбата, защото след него младоженците заживяват заедно. В някои общности годежът играе роля и на сватба, или се прави само едното.

„Нишанът“ продължава от 1 до 3 дни. С музика младоженецът и неговите роднини отиват да вземат булката от бащиния ѝ дом. Там нейните приятелки я гласят - обличат, гримират. Целта е булката от момиче да заприлича на зряла девойка. Дрехите, които булката облича на нишана, обикновено са изработени от скъп плат.

При повечето брачната вечер е задължителна. Тя е доказателство за честта на девойката. Задължително е и да се изнесе доказателство за това - чаршафът от първата брачна нощ. След неговото показване настъпва всеобщо веселие - музиката свири, годежарите пеят и танцуват и се пие червена, подсладена ракия.

СВАТБАТА

В събота сутринта започва същинската сватба. До обяд сватбарите са разделени на две - роднините на момчето се приемат в неговата къща, а родът на момичето се е събрал в бащиния и дом за да подпомогне достойното изпращане на булката. В двете къщи паралелно се извършват ред ритуали.

В дома на момчето идва бръснар, който тържествено избръсва младоженеца. Това се прави, за да видят всички, че той вече е голям, че не е дете, а мъж за женене.

След това младоженецът, кръстникът и роднини тръгват към дома на булката. Най-отпред върви по-малък брат на младоженеца или негов братовчед (задължително трябва да е неженен).

Когато пристигне процесията с младоженеца, роднините на булката завардват вратите. Те искат пари, за да ги отворят. След това младоженецът трябва да откупи обувката на булката, чантичката и още ред други неща. Всичко това става с много шеги, музика, хора и кючеци.

В сватбения ден облеклото на булката е бяла булчинска рокля - както облеклото на булката в българската сватба. Калдарашите обръщат голямо внимание на дрехите, които носи булката - те трябва да са нови, красиви, скъпи и за всеки ден тя да е с различна премяна. Но и при тях на сватбения ден задължителното облекло е бялата булчинска рокля.

След това процесията отвежда булката към бащиния дом на младоженеца. На входа на момковата къща излизат свекърът и свекървата. Те захранват младоженците с хляб и мед. След това роднините на булката внасят нейния **чеиз**.

СВАТБЕНОТО ТЪРЖЕСТВО

След посрещането на булката в новия и дом идва ред на сватбеното тържество. В миналото (а понякога и днес) то се е правело на открито - на поляната край ромската махала или на улицата. За целта са се издигали големи шатри, които са побирали по 200-300 човека. Днес все по-често сватбеното тържество се прави в ресторант.

Важна част от сватбеното тържество при ромите е оркестърът. При големи сватби се вземат дори два оркестъра, но е задължително музиката да свири непрекъснато. Напоследък много модерно е да се наема DJ. Тъй като на сватба идват десетки и дори стотици роднини, приятели или просто жители на махалата, а всеки човек има различен вкус, то е важно оркестърът DJ да свири разнообразна музика, за да удовлетвори желанието на всеки.

Добре известно правило е, че ромската сватба се прави от музиката - щом музиката е добра, сватбата се помни години наред. Ромите - независимо дали са бедни или богати - обичат да се веселят от сърце, да изливат душата си в песен и музика, затова сватбарските оркестри са на особено уважение.

Важен момент в сватбата при много роми е даряването. Всички гости трябва да подарят нещо на младоженците. От една страна това е знак на уважение към тях. От друга - младото семейство се нуждае от много неща, за да започне своя нормален живот. Обикновено ромите даряват пари. Смята се, че дори един ром да е беден, на сватбата на свой роднина или приятел трябва да даде колкото се може повече пари.

Особено тържествено протича даряването при ромите-калдарашите. Там то е превърнато в начин за взаимопомощ и гаранция за запазване на родовите връзки. Оркестърът застава до човека, който дарява, изпълнява песента, която той поиска и му дава думата. Човекът отправя пожеланията си към младоженците и обявява какво дарява. Калдарашите даряват наистина възможно най-много пари и така младото семейство събира голяма сума. Но според традицията на тази ромска група, след време младоженците задължително трябва да отидат на сватбата на човека, който ги е дарил (или на неговия син). И в знак на благодарност и уважение да дарят повече от неговото дарение.

На ромската сватба - подобно на българската - най-често срещаното пожелание, което сватбарите отправят към младоженците е да имат много деца. За ромите най-важното нещо в живота са децата. Те са по-важни от парите, положението в обществото и всичко друго. За най-голямо нещастие ромите смятат липсата на деца.

Сватбеното тържество продължава през целия ден.